

Europski pogled na stručnjake u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

Vesna Katić, prof., viša predavačica
Učiteljski fakultet u Rijeci
Sveučilište u Rijeci

Suvremene znanstvene spoznaje o dječjem razvoju i mogućnostima njihova odgoja i obrazovanja potaknule su na cijelom europskom prostoru brojne rasprave i o stručnjacima u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Rezultati provedenih istraživanja pokazali su da u europskom prostoru ne postoji jasan i jedinstven profil stručnjaka kao ni ustanova za rad s djecom od rođenja do polaska u školu.

Projekt SEEPRO (*Systems of Early Education / Care and Professionalisation in Europe*) kao i CoRe studija (*Competence requirements in Early Childhood education and care*) pokazale su da u Europskom prostoru ne postoji jasan i jedinstven profil stručnjaka za rad s djecom od rođenja do polaska u školu.¹ Budući je i RH postala dio velike europske zajednice, smatra se opravdanim dati prikaz različitosti u nazivlju i kvalifikacijama stručnjaka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u nekim europskim zemljama.

U europskom prostoru moguće je uočiti tri različite vrste stručnjaka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. To su: osnovni stručnjaci (*Core practioners*), stručnjaci koji pomažu osnovnim stručnjacima u radu s djecom i roditeljima (*Assistants*), te stručnjaci koji se brinu za djecu rane dobi u vlastitom domu (*Family day carers*).

¹ (http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/coreannex_en.pdf; <http://www.ifp.bayern.de/projekte/laufende/informationenseepro-english.html>).

Osnovni stručnjaci (*Core practioners*) su stručnjaci koji rade izravno s djecom i roditeljima (kao profesionalci, voditelji ili voditelji centara). SEEPRO projekt identificirao je šest osnovnih profila stručnjaka (Oberhuemer, 2010.): a) stručnjaci ranog djetinjstva (*Early childhood professionals*); b) predškolski stručnjaci (*Pre-primary professionals*); c) predškolski i osnovnoškolski stručnjaci (*Pre-primary and primary school professionals*); d) socijalni pedagozi (*Social pedagogy professionals*); e) stručnjaci za djecu rane dobi (*Infant-toddler professionals*); f) stručnjaci zdravstvene skrbi (*Health/care professionals*). Mjesto i uloga navedenih profila stručnjaka ovisi i o organizaciji sustava odgovornog za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u pojedinim državama.

Koordinirani i podijeljeni sustavi

Tako se mogu uočiti koordinirani sustavi (*Co-ordinate Systems*) i podijeljeni sustavi (*Split-sector Systems*), (European Commission, 2011b). U koordiniranom sustavu Ministarstvo ili vladin odjel pokriva odgojno-obrazovni rad s djecom svih dobi prije obveznog školovanja. Takav sustav zastupljen je u Danskoj, Finskoj, Švedskoj, Novom Zelandu, Španjolskoj, Engleskoj i Škotskoj. U podijeljenom sustavu odgovornosti za djecu od rođenja do treće godine, te djecu od treće godine do polaska u školu su podijeljene, što znači da odgovornost za djecu različite dobi preuzimaju različita ministarstva. Navedeni sustav je prisutan u Belgiji, Francuskoj, Italiji, Luxemburgu, Portugalu, Nizozemskoj, Grčkoj i Irskoj. U ovom sustavu stručnjaci koji rade s djecom od treće godine do polaska u školu imaju više kvalifikacije i bolje su plaćeni. Stručnjaci koji rade s djecom do treće godine života najčešće imaju niže kvalifikacije ili su bez formalne kvalifikacije, a i plaćeni su znatno niže. U okviru ovog sustava iznimku čini jedino Francuska (zbog viših kvalifikacija koje traži za rad stručnjaka).

Tablica 1 – Stručnjaci ranog djetinjstva u koordiniranom sustavu (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Austrija	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina Dobno mješovite grupe (mixed-age group) – grupe djece u dobi od 2 do 6 godina ili u dobi od 2 do 10 godina Centri za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od rođenja do 3 godine
Estonija	Centri ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od rođenja do 7 godina Pripreme grupe (Preparatory group) – dva do 3 puta tjedno – djeca od 6 do 7 godina Centri za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od rođenja do 3 godine
Finska	Centri ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od rođenja do 6 godina Predškolski razredi (Pre-school class) – djeca od 6 do 7 godina
Latvija	Centri ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od 1 do 7 godina Obvezno predškolsko obrazovanje u školama (Compulsory pre-primary education in schools) – djeca od 5 do 7 godina
Litva	Kombinirani centri vrtić/dojenčad i mala djeca (Combined kindergarten/infant-toddler centre) – djeca od 1 godine i 6 mjeseci do 6 godina Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina Dječji vrtić – škola (Kindergarten – School) – djeca od 3 do 11 godina Predškolske grupe (Pre-primary group) – djeca od 5 do 6 godina (potrebno je 40 sati dodatnog obrazovanja za rad u predškolskoj grupi)
Slovenija	Centar ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od 1 do 6 godina Pripremi razred u osnovnoj školi (Reception class in primary school) – djeca od 6 do 7 godina Izvanškolske usluge (Out-of-school provision) – djeca od 6 do 7 godina Dnevna obiteljska skrb (Family day care) – uglavnom za djecu do 3 godine
Španjolska	Centar ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od 0 do 3 godine, prvi ciklus; djeca od 3 do 6 godina, drugi ciklus
Švedska	Centar ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od 1 do 5 godina Predškolski razred (pre-school class) – djeca od 6 do 7 godina Otvoreni predškolski (Open pre-school) – počinje od 1 godine Osnovna škola (Primary school) – djeca od 7 do 8 godina – ponekad do 10/11 godina

Uloga profila stručnjaka ovisi i o organizaciji sustava odgovornog za rani i predškolski odgoj

Tablica 2 – Stručnjaci ranog djetinjstva u podijeljenom sustavu (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Francuska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od rođenja do 2 godine Od roditelja vodene jaslice (Parent-run crèches) – djeca od 0 do 4 godine Mini centri za dojenčad i malu djecu (Mini infant-toddler centres) – djeca od 0 do 2 godine Periodična skrb (Sessional care) – djeca od 6 mjeseci do 6 godina Dječji vrtić (Jardin d'enfants) – djeca od 2/3 godine do 6 godina Jaslice (Workplace nursery) – djeca od 0 do 2/3 godine
Grčka	Centar za dojenčad i malu djecu i centar za njegu djece (Infant-toddler centre and child care centre) – djeca od 3 mjeseca do 2 godine i 6 mjeseci ili 2 godine i 6 mjeseci do 6 godina ili od 3 mjeseca do 6 godina
Irska	Centar za dojenčad i malu djecu /Dječji vrtić/ Predškola (Infant-toddler centre/Kindergarten/Pre-school) – djeca od 0 do 6 godina Grupe za igru (Playgroup) – djeca od 3 do 6 godina Dnevna obiteljska skrb (Family day care) – djeca od 0 do 3 godine Izvanškolska usluga za školsku djecu (Out-of-school provision for school-age children) – djeca od 6 do 12 ili 14 godina
Portugal	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina Centar za dojenčad i malu djecu (Infant-toddler centre) – djeca od 4 mjeseca do 3 godine Daljnja područja rada: društvene usluge i projekti; službe za podršku obitelji, jaslice/dječji vrtić, programi obogaćivanja aktivnosti u osnovnom obrazovanju, slobodno vrijeme za školsku djecu (djeca od 6 do 12 godina), pokretne službe za djecu u izoliranim područjima, bolnička skrb za djecu, kampovi u vrijeme praznika, biblioteke igračaka

Postoji različito razumijevanje zemalja o profesionalnosti stručnjaka za rad s djecom

Stručnjaci ranog djetinjstva

Stručnjaci ranog djetinjstva su prvi u prethodnom prikazu profila osnovnih stručnjaka. Ovaj profesionalni profil moguće je naći i u koordiniranom sustavu (Tablica 1) i u podijeljenom sustavu (Tablica 2) ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Za rad u koordiniranom sustavu potrebna je visoka obrazovna kvalifikacija (osim u Austriji), dok je za rad u podijeljenom sustavu potrebna niža kvalifikacija.

Predškolski stručnjaci

Predškolski stručnjaci su drugi profil osnovnih stručnjaka za rad s djecom u dobi od tri do pet ili šest godina, odnosno

Tablica 3 – Predškolski stručnjaci u podijeljenom sustavu ranog djetinjstva (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Belgija	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 2 godine i 6 mjeseci do 6 godina
Cipar	Državna predškola (Public pre-school) – djeca od 3 godine i 8 mjeseci do 5 godina i 8 mjeseci
	Obvezna predškolska godina (Compulsory pre-primary year) – djeca od 4 godine i 8 mjeseci do 5 godina i 8 mjeseci
	Društveni vrtić, privatni vrtić, društveni centar za skrb djece (Community kindergarten, private kindergarten, community child care centre) – djeca od 3 godine i 8 mjeseci do 5 godina i 8 mjeseci
Češka	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 2 (3) godine do 6 godina
	Dječji vrtić za posebne potrebe (Special need kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina
	Predškolski razred (Pre-primary class) – djeca od 6 godina
Grčka	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 4 do 6 godina
	Centar za njegu djece (Child care centre) – djeca od 3 godine do 5 godina i 6 mjeseci
Mađarska	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6/7 godina
Italija	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina
Malta	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 4 godine
Poljska	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 2 godine i 6 mjeseci do 5 godina
	Obvezna predškolska godina (Compulsory pre-primary year) – djeca od 6 godina
	Izvanškolska usluga u školama (školski klubovi) (Out-of-school provision in schools – school clubs) – većinom za djecu od 6 godina
Rumunjska	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina

Tablica 4 – Predškolski i osnovnoškolski stručnjaci u podijeljenom sustavu ranog djetinjstva (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Bugarska	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina
	Obvezna predškolska godina (Compulsory pre-primary year) – djeca od 6 godina do 7 godina
	Osnovna škola (Primary school) – djeca od 7 do 11 godina
Francuska	Obrazovanje u ranom djetinjstvu (Early childhood education) – djeca od 2 godine i 6 mjeseci / 3 do 6 godina
	Osnovna škola (Primary school) – djeca od 6 do 11 godina
Irska	Osnovna škola (Primary school) – djeca od 6 do 12 godina – uključuje razrede male djece u školu (djeca od 4 do 6 godina), te od 2009/2010. godine obrazovanje u ranom djetinjstvu započinje s 3 godine
Luxemburg	Ciklus 1: • Obrazovanje u ranom djetinjstvu (Early childhood education) – djeca od 3 godine • Predškolsko obrazovanje (Pre-primary education) – djeca od 4 do 6 godina
	Ciklus 2 do 4 (osnovna škola – école fondamentale) – djeca od 6 do 16 godina
Nizozemska	Osnovna škola (Primary school) – djeca od 4 do 12 godina
Rumunjska	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina (od 2008. godine)
	Osnovna škola (Primary school) – djeca od 6 do 10 godina (od 2008. godine)

U europskom prostoru moguće je uočiti tri različite vrste stručnjaka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

U Europi ne postoji jasan i jedinstven profil stručnjaka za rad s djecom

za djecu dvije ili tri godine neposredno prije obveznog školovanja. Ovi stručnjaci prisutni su u podijeljenom sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Tablica 3).

Predškolski i osnovnoškolski stručnjaci

Predškolski i osnovnoškolski stručnjaci su treći profil osnovnih stručnjaka. Kvalificirani su na razini visokog obrazovanja prvenstveno kao učitelji za školski sustav, odnosno za rad u osnovnim školama, ali također i za dvije ili tri godine prije polaska u školu. Ovi stručnjaci prisutni su u podijeljenom sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Tablica 4).

Tablica 5 – Socijalni pedagozi u koordiniranom sustavu (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Danska	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina
	Dobno integrirani centri (Age-integrated centre) – djeca od 0 do 6 godina ili od 6 mjeseci do 10/14 godina
	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine
	Predškolski razredi u školi (pre-school classes in school – od 2007. godine) – djeca od 6 do 7 godina
Finska	Izvanškolska usluga u školama – na školi utemeljeni centri slobodnog vremena (Out-of-school provision – school-based nad leisure-time centres) – djeca od 6 do 10/14 godina
	Različiti oblici institucionalnih i izvaninstitucionalnih područja za adolescente i odrasle
	Centar ranog djetinjstva (Early childhood centre) – djeca od 0 do 6 godina
Njemačka	Centri socijalne skrbi i zdravstvene zaštite
	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od rođenja do 3 godine
	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina
	Dobro različiti centri (Mixed aged centres) – djeca od 0 do 6 godina ili od 0 do 12/14 godina
	Izvanškolska usluga (Out-of-school provision) – djeca od 6 do 14 godina

Tablica 6 – Socijalni pedagozi u podijeljenom sustavu (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Belgija	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine Mreža dnevne obiteljske skrbi (Family day care network)
Italija	Dječji vrtić (Kindergarten) – djeca od 3 do 6 godina Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine
Luxemburg	Skupine ranog obrazovanja (Early education group) – djeca starosti 3 godine Centri raznovrsnih usluga za djecu (Diverse centre – based services for children) – djeca od 2 mjeseca do 12 godina Centri slobodnog vremena (Leisure – time centre) – djeca od 12 do 15 godina

Tablica 7 – Stručnjaci za djecu rane dobi u podijeljenom sustavu (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Cipar	Privatni centri za skrb (Private childcare centre) – djeca od 3 mjeseca do 3 godine Društveni centri za skrb (Community childcare centre) – djeca od 3 mjeseca do 5 godina i 8 mjeseci
Mađarska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine
Italija	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine
Malta	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine
Nizozemska	Centri za skrb (Childcare centre) – djeca od 0 do 4 godine Grupe za igru (Playgroup) – djeca od 2 do 4 godine
Španjolska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine (Ciklus 1)

Socijalni pedagog

Socijalni pedagog je četvrti profil osnovnih stručnjaka. Obrazovanje koje se odvija na visokoškolskoj razini priprema ih za rad ne samo s predškolskom djecom, nego i djecom školske dobi i mladima, a u nekim slučajevima i s odraslima. Ovi stručnjaci prisutni su i u koordiniranom sustavu i podijeljenom sustavu (Tablica 5 i 6).

Stručnjaci za djecu rane dobi

Stručnjaci za djecu rane dobi su peti profil osnovnih stručnjaka posebno obrazovanih za rad s djecom do tri godine života. Ovi stručnjaci prisutni su u podijeljenom sustavu (Tablica 7).

Stručnjaci zdravstvene skrbi

Stručnjaci zdravstvene skrbi su šesti profil osnovnih stručnjaka koji pored kvalifikacije za rad s djecom do tri godine, imaju i zdravstvenu kvalifikaciju. Zdravstvena kvalifikacija može biti usmjerena na dijete (npr. pedijatrijska sestra / dječja medicinska sestra), opće zdravstvena ili kvalifikaci-

Tablica 8 – Stručnjaci zdravstvene skrbi u podijeljenom sustavu (Oberhuemer, 2010.)

Država	Sustav ranog djetinjstva
Belgija	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine Mreža dnevne obiteljske skrbi (Family day care network)
Bugarska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 3 mjeseca do 3 godine Grupe za dojenčad i malu djecu u vrtiću (Infant-toddler group in kindergarten) – djeca od 3 mjeseca do 3 godine Centri za zdravstvenu i socijalnu skrb (Centres for healthcare and social welfare) – djeca od 10 mjeseci do 3 godine
Češka	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine
Francuska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 2/3 godine Od roditelja pokrenute jaslice (Parent-run creche) – djeca od 0 do 4 godine Licencirana dnevna obiteljska skrb (Licensed family day care) – djeca od 0 do 2/3 godine
Luxemburg	Centri za djecu (Centre-based settings for children) – djeca od 2 mjeseca do 12 godina
Poljska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine Centri za djecu s posebnim potrebama (Centre for children with special educational needs)
Portugal	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 4 mjeseca do 3 godine
Rumunjska	Centar za dojenčad i malu djecu (infant-toddler centre) – djeca od 0 do 3 godine

ja socijalne skrbi za rad s ljudima svih dobni skupina. Ovi stručnjaci prisutni su u podijeljenom sustavu, što je prikazano u Tablici 8.

Umjesto zaključka

Prikazani profili stručnjaka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju odražavaju implicitno razumijevanje uloge institucija u ranom djetinjstvu, kao i različito razumijevanje zemalja o profesionalnosti stručnjaka za rad s djecom rane i predškolske dobi. Mogu li u prikazanom svoje mjesto pronaći i stručnjaci iz RH?

Literatura:

1. European Commission (2001.): *Employment in Europe 2001: Recent Trends and Prospects*. Luxembourg: Office for Official Publications on the European Communities.
2. European Commission (2011b): *Early Childhood Education and Care: Providing all our children with the best start for the world of tomorrow*. Retrieved 1/08/2011 from http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/childhoodcom_en.pdf. (5.11.2013.)
3. Oberhuemer, P., Schreyer, I., Neuman, M. J. (2010.): *Professionals in early childhood education and care systems*. Verlag Barbara Budrich Opladen & Farmington Hills.
4. Urban, M., Vandenbroeck, M., Lazzari, A., Van Laere, K., Peeters, J. (2012.): *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care – Final Report*. London and Ghent: University of East London, Cass School of Education and University of Ghent, Department for social Welfare Studies. <http://www.ifp.bayern.de/projekte/laufende/informationenseepro-english.html> (5.11.2013.)